

UVOD

Finansiranje preduzeća je tema koja konstantno zaokuplja pažnju menadžmenta i predstavlja jedan od najbitnijih segmenata od kojeg zavisi uspješno poslovanje. Pitanja vezana za problem finansiranja, uspostavljanje optimalnog odnosa vlastitih i tuđih izvora finansiranja, izbor modela finansiranja je prisutan tokom cijelog životnog vijeka jednog preduzeća, bilo da se radi o malom ili velikom preduzeću.

Razlika postoji i vidljiva je u tome što velika preduzeća imaju veliki tržišni uticaj, uživaju veće povjerenje finansijera, tokom vremena su izgradila dobar imidž i kredibilitet koji im omogućava lakši pristup finansijskim sredstvima, nego što je to slučaj sa malim i srednjim preduzećima, ili preduzećima koji tek otpočinju posao. Mali preduzetnici i menadžeri malih i srednjih preduzeća susreću se sa nizom prepreka koji im otežavaju pristup finansijskim sredstvima, koja bi im u datom trenutku otklonila problem trenutne nelikvidnosti, problem konkurentnosti, poboljšala kvalitet poslovanja ili pak služila za proširenje postojećeg biznisa.

S obzirom na značaj razvoja malih i srednjih preduzeća, sa stanovišta cjelokupnog ekonomskog i privrednog razvoja, a znajući da mala preduzeća nemaju toliko snage i uticaja da sama prevaziđu određene probleme (a jedan od najvećih je odgovarajući način finansiranja), neophodno je stvoriti pozitivnu privrednu klimu koja će to obezbjediti. Mala i srednja preduzeća, slično kao i u EU-i učestvuju sa više od 99% u ukupnom broju preduzeća RS, s tom razlikom što u EU na 1000 stanovnika egzistira u prosjeku oko 40, dok je u Republici Srpskoj registrovano 25 malih i srednjih preduzeća na 1000 stanovnika u 2010.godini. Uslovi u kojima posluju mala i srednja preduzeća u EU su mnogo povoljniji od uslova u kojima ovaj sektor egzistira u RS.

Između ostalog, već nekoliko decenija unazad na finansijskom tržištu EU su zastupljeni novi modeli finansiranja MSP, koji imaju pozitivan uticaj na razvoj i održanje likvidnosti i konkurentnosti ovog sektora. To se odnosi na franšizing, faktoring, fortfeting, zajednička ulaganja, lizing, koncesije, hartije od vrijednosti, kao i razne fondove namjenjene za podršku razvoja MSP.

Ponuda finansijskih sredstava i modela finansiranja na finansijskom tržištu RS je skromna i svodi se na osnovni bankarski proizvod, tj. kredit. Uslovi pod kojima komercijalne banke nude kredite za pravna lica su nepovoljni i zahtijevaju visoka obezbjedjenja, koja ih čine ne samo nepovoljnim nego i nedostupnim za MSP, dok se novi modeli finansiranja nalaze u početnoj fazi svog razvoja. Nezavidan položaj MSP u RS dodatno otežava i činjenica da se i sredstva fondova EU, koja su na raspolaganju svim zemljama u tranziciji, nedovoljno koriste u svrhu unapredjenja ekonomskog razvoja.

U ovom radu će biti obradjeni razlozi i slabosti usporenog rasta malih i srednjih preduzeća, te šanse i mogućnosti koje im se pružaju ukoliko novi modeli finansiranja aktivno zažive na finansijskom tržištu Republike Srpske i ukoliko se i svi drugi aspekti pomoći paralelno razvijaju na putu ka stabilnom i razvijenom sektoru MSP.

1. Problem, predmet i objekt istraživanja

Problem istraživanja u ovom naučnom magistarskom radu, koji ima naslov "*Modeli finansiranja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj, s posebnim osvrtom na fondove Evropske unije*", je definisan na sljedeći način: uočiti bitne elemente i nedostatke i slabosti u postojećem finansiranju sektora malih i srednjih preduzeća koji usporavaju njegov rast i razvoj, zatim identifikovati sistemske slabosti koje koče bolju iskorištenost sredstava EU fondova, te analizirati kako predloženi oblici finansiranja i podrške MSP mogu doprinijeti rastu obima i kvaliteta proizvodnje, konkurentnosti, i uspješnije pozicioniranje preduzeća na domaćem i stranom tržištu u tranzicijskom periodu.

S obzirom da od ispravno postavljenih modaliteta finansiranja zavisi doprinos ovih preduzeća opštem privrednom razvoju, **predmet istraživanja** je istražiti teorijske i praktične probleme i fenomene međusobnog odnosa postavljenih modaliteta finansiranja i sektora MSP, kao stuba ekonomskog razvoja zemlje, te predložiti adekvatna rješenja.

Problem i predmet istraživanja se odnosi na tri primarna **objekta istraživanja**: mala i srednja preduzeća, modeli finansiranja i fondovi EU.

2. Hipoteza

Za razliku od velikih preduzeća koja imaju veliku moć i brojne resurse, mala preduzeća se često suočavaju sa problemima u poslovanju upravo zbog malog tržišnog uticaja i nedostatka sredstava. Već sama mogućnost izbora različitih modela finansiranja pruža šansu za bolje i kvalitetnije poslovanje.

Imajući na umu složenost naučnog problema istraživanja, predmeta naučnog istraživanja i objekta naučnog istraživanja postavljena je **temeljna naučna hipoteza**:

- **Neadekvatan način finansiranja je jedan od glavnih uzroka niskog stepena razvijenosti MSP, te opadajuće likvidnosti, produktivnosti i konkurentnosti.**

Tako postavljena naučna hipoteza implicirala je **pomoćnu hipotezu**:

- **U finansiranju MSP se malo koriste finansijske inovacije i fondovi EU koji mogu značajno doprinijeti kvalitetu poslovanja i održanju likvidnosti.**

3. Svrha i ciljevi istraživanja

U najužoj vezi sa naučnim problemom, predmetom i objektom naučnog istraživanja, te postavljenom naučnom hipotezom određeni su **svrha i ciljevi**

istraživanja: istražiti teorijske odrednice novih modela finansiranja i prepreka za njihovo bolje korištenje, te prikazati i analizirati uticaj načina finansiranja na stepen razvijenosti MSP i privredni rast RS, analizirati dotok bespovratnih sredstava fondova EU i utvrditi prepreke koje koče njihovo korištenje, utvrditi prioritetne zadatke i mjere implementaciju novih modela finansiranja i nesmetan razvoj ovog sektora u svrhu ekonomskog razvoja u cjelini.

Da bi se primjereno riješio problem istraživanja, ostvario predmet istraživanja, dokazala postavljena hipoteza i postigli svrha i ciljevi istraživanja, u radu će se dati naučno utemeljeni odgovori na brojna aktuelna pitanja kao što su:

1. Šta su mala i srednja preduzeća i njihov značaj?
2. Kakvo je stanje MSP u Republici Srpskoj?
3. Koji su to rizici poslovanja malih i srednjih preduzeća?
4. Kako se finansiraju mala i srednja preduzeća u RS?
5. Kakvo je stanje u finansijskom sektoru u RS?
6. Kakva je finansijska podrška sektoru MSP?
7. Koliko oblici finansiranja utiču na uspješno poslovanje?
8. Da li se pri finansiranju MSP u RS koriste finansijske inovacije?
9. Koliko su dostupna sredstva fondova EU za finansiranje MSP?
10. Koji su to problemi u korištenju dostupnih fondova?
11. Koje su to mjere neophodne za poboljšanje stanja u sektoru MSP?

4.Ocjena dosadašnjih istraživanja

Na osnovu prikupljenih podataka i obrađenih bibliografskih jedinica može se konstatovati da je predložena tema rijetko istraživana, obrađivana i prezentovana u RS. Obzirom da ne postoji niti jedna bibliografska jedinica koja se bavila isključivo pitanjem uticaja načina finansiranja na stepen razvijenosti MSP i privredni rast RS u poslednjoj deceniji, pomenuto naučno istraživanje ima svoje puno teorijsko i praktično opravdanje.

5.Naučne metode

Pri istraživanju i formulsanju rezultata istraživanja, koji će biti predočeni u ovome radu sa naslovom " *Modeli finansiranja malih i srednjih preduzeća u Republici*

Srpskoj, s posebnim osvrtom na fondove Evropske unije ", obuhvatit će se teorijsko i empirijsko istraživanje na osnovu dostupne literature, publikacija i drugih materijala, te različitih periodičnih publikacija i statističkih izvora. Pri tome će se, u odgovarajućim kombinacijama, koristiti sljedeće naučne metode:

- induktivna i deduktivna metoda,
- metoda analize i sinteze,
- komparativna metoda,
- statistička metoda,
- istorijska metoda,
- metoda deskripcije.

Induktivnom metodom, u kombinaciji sa drugim pomenutim naučnim metodama, su prikupljeni podaci i činjenice na osnovu kojih su postavljene radne hipoteze ovog rada, te korištenjem deduktivne metode iste su i potvrđene.

Metoda analize je primjenjena za obradu podataka stanja cjelokupnog sektora MSP u RS, a metoda sinteze je omogućila izvodjenje zaključaka o trenutnom položaju i načinu finansiranja malih i srednjih preduzeća.

Pri izradi ovog rada bilo je neophodno primjeniti i metodu komparacije za potrebe poredjenja poslovnog ambijenta u kojem egzistiraju mala i srednja preduzeća u RS i MSP razvijenih zemalja, pri poredjenju osnovnih barijera slabe iskorištenosti raspoloživih sredstava fondova EU namjenjenih BiH i njihove slabe iskorištenosti u zemljama u okruženju.

Statistička metoda je primjenjena u obradi statističkih podataka vezanih za utvrđivanje trenda rasta broja malih i srednjih preduzeća, trenda zaposlenosti u MSP, zatim za analizu i grupisanje brojčanih podataka o bankarskom sektoru, strukturi vlasničkog kapitala, ponudi finansijskih proizvoda tokom proteklih nekoliko godina, sektorske strukture kredita i odnosa ovih finansijskih institucija prema sektoru MSP.

Istorijska metoda je primjenjena u dijelovima rada koji prikazuju podatke vezane za razvoj MSP, te pri obradi dijelova vezanih za razvoj i transformaciju fondova EU (namjenjenih zemljama u tranziciji) u IPA- fondove predpristupne pomoći.

Metodom deskripcije su opisane činjenice i procesi vezani za probleme malih i srednjih preduzeća, modele finansiranja i fondove EU.

6.Struktura rada

Rezultati istraživanja će biti predočeni u četiri međusobno povezana dijela.

U *UVODU*, definisan je problem istraživanja, predmet i objekt istraživanja. Postavljene su radna i pomoćna hipoteza, određeni su svrha i ciljevi istraživanja, ocjenjena su dosadašnja istraživanja, naznačene su naučne metode koje su korištene u radu i prikazana je struktura rada.

U prvom dijelu, pod nazivom **STANJE RAZVOJA, FINANSIRANJA I LIKVIDNOSTI MSP**

je data analiza stanja MSP i finansijskog sektora u RS i sagledani su dosadašnji načini finansiranja, te utvrđen uticaj nepovoljnih izvora finansiranja na razvoj ovog sektora i rizici koji se javljaju u procesu održavanja likvidnosti. Prvi dio čine četiri međusobno povezane cjeline. Mala i srednja preduzeća, Analiza stanja MSP u Republici Srpskoj, Rizici poslovanja malih i srednjih preduzeća i Finansiranje malih i srednjih preduzeća u RS.

Drugi dio, pod nazivom **MOGUĆI MODELI FINANSIRANJA MSP** se sastoji iz pet tematskih jedinica : Modeli povezivanja malih i srednjih preduzeća u RS, Finansiranje MSP kroz finansijske inovacije, Finansiranje MSP kroz fondove EU, Problemi u korištenju dostupnih fondova, Sektor malih i srednjih preduzeća i novi modeli finansiranja. Ovdje su obradjeni i prezentovani mogući modeli finansiranja MSP , s posebnim osvrtom na fondove EU i finansijske inovacije koje su zastupljene u praksi razvijenih zemalja svijeta (franšizing, faktoring, fortfeting, zajednička ulaganja, lizing, koncesije, hartija od vrijednosti, i dr.)

U trećem dijelu, koji nosi naslov **PRIJEDLOG MJERA ZA IMPLEMENTACIJU NOVIH MODELA FINANSIRANJA** su predložene mjere i aktivnosti koje su neophodne da MSP ima lakši pristup nedostajućim finansijskim sredstvima , da se odgovarajući modeli implementiraju i uspješno zažive u praksi naših malih i srednjih preduzeća i da se obezbjedi bolja iskorištenost sredstava u Fondova EU. Ovaj dio rada je prezentovan kroz četiri podnaslova: Postojeće prepreke koje usporavaju razvoj MSP, Aktivnosti neophodne za nesmetan rast i razvoj MSP, Barijere u korištenju novih modela finansiranja i Mjere i aktivnosti neophodne za implementaciju novih modela finansiranja.

U četvrtom dijelu **EFEKTI PREDLOŽENIH MJERA NA RAZVOJ MSP** su sagledane posljedice identifikovanih problema, prezentovani efekti predloženih mjera i njihov doprinos razvoju MSP, te skrenuta pažnja na važnost obrazovanja i educiranja kao strateškog prioriteta unapredjenju sektora MSP. Četvrti dio čine četiri međusobno povezane cjeline: Posljedice identifikovanih problema, Očekivani efekti primjene predloženih mjera, Finansiranje MSP u EU i Edukacija – strateški prioritet unapredjenja sektora MSP.

U završnom dijelu, **ZAKLJUČKU**, bi se potvrdile predhodno postavljene hipoteze.